

Margarita Tores

KOLUMBOVA ŠKRINJA

Prevela Milica Maletić

Beograd, 2013.

Sadržaj

1 <i>In principium erat</i>	009
2 Glava ili pismo?	014
3 Dobro utočište za lošeg hodočasnika	016
4 Kratka istorija Isabel de Vargas	021
5 Svaki dan umiremo, svaki dan se menjamo	030
6 Sreća se smeši hrabrima... I ludima	037
7 Vitez u predgrađu	042
8 Prestonica znanja	050
9 Krčma <i>Osam blaženstava</i>	056
10 Ono što Bolonja ne dâ...	063
11 Regent Kastilje	075
12 Kada đavo tka strah u dušama	083
13 Lahesa prede na preslici	093
14 Značenje simbola pobede	101
15 Javna tajna	109
16 Jedan leš u bolnici... ili dva	114
17 <i>Sic transit gloria mundi</i>	125
18 Sud nemilosrdnika	133
19 Ko daje prave savete	138

20 O vranama, gavranima i svrakama	144
21 Gostionica <i>Estudio</i>	150
22 Srce tame	161
23 Božji psi	169
24 <i>De dicendi elegantia</i>	178
25 Nektar iz Tora	190
26 Jedan izgubljeni mač i jedna logična smrt	195
27 O ključevima i kalauzima	204
28 Mutna posla	209
29 O tome zašto je mudrost ženskog roda	217
30 Galen ili Averoes?	224
31 Uštrojeni Štrojač	230
32 <i>De profundis clamo ad te</i>	239
33 Altobar, jul 1492. godina	247
34 Kap vode	254
35 Tordesiljas	261
36 Volja kralja don Fernanda	266
37 Pravda muškaraca	272
38 Kraljeva pravda	285
39 Slušaj, gledaj i čuti	298
40 Staroj ptici ne ulazi se u kavez	304
41 Božji sud	316
Epilog	322

Zahvalnice

Kao na pravom fakultetu, knjiga je najpre prošla kroz osnovne studije, a tek onda diplomirala u vašim rukama, prijatelju čitaoče. Tokom tog puta, jedna osoba bila je objektivan i velikodušan mentor i podučavalac autoru ovih redova, baš kao što dobar profesor radi sa svojim đacima. Raket Hisbert, koja mi svojim prijateljstvom ukazuje čast, deo je ove avanture od samog početka. Zajedno smo podigle ovaj Univerzitet u Salamanki iz tame prošlosti i oživeli ga kroz likove, a rezultat je plod uzajamnog truda, koji nas je zauvek zbližio i obogatio naše prijateljstvo. Njoj dugujem najveću zahvalnost.

U radu nam se takođe pridružila i Maja Granero, koja se rame uz rame borila sa Antoniom Pimentelom, Isabel de Vargas i Luisom de Medrano, donoseći nam uvek inspirativne predloge i komentare. Zato želim da se i njoj zahvalim.

U ovoj jedinstvenoj godini za veliku ženu naše kulturne baštine, na stogodišnjicu njenog zvaničnog prisustva na španskom univerzitetu, želele smo da sačuvamo sećanje na damu koja je pre tačno pet vekova otvorila vrata sadašnjosti, donoseći dah slobode i nade. Ove poslednje redove posvećujem Salamantinki koja je postala nezaobilazni deo istorije – Luisi de Medrano.

Mojoj majci

Nakon smrti svog supruga 1509. leta Gospodnjeg, zakonita vladarka Kastilje i Leona, donja Huana, sahranila se za života. Posle potčinjavanja Granade i proterivanja Jevreja 1492. godine, ambicija njenog oca, don Fernanda od Aragona, više nije znala za granice na Pirinejskom poluostrvu. Grad Salamanka živeo je zbog i za svoj univerzitet. Dragulj krune, žarište nove kulture koja se kovala u Evropi, zajednička otadžbina za sve pohlepe i požude, laboratorija religije, koja se ponekad prelazila granicu jeresi, bila je najveći bordel Španije tog vremena. Samo se još straža Božjih pasa – „Domini cani“, dominikanskih inkvizitora, trudila da u to doba previranja sačuva nestalni i slabašni plamen vrline...

In principium erat*

Uznemirila ga je čudna buka. Činilo se da neko tumara po unutrašnjem dvorištu Viših škola, ali to nije bilo moguće; ne u ponoć, ne na dan kad svi balavi demoni slobodno vršljaju po Salamanki. Ali neobični osećaj u stomaku nije prolazio... Fra Bartolome je uzdahnio.

„Gluposti su to, jadni starče, što ti se priviđaju senke tamo gde ih nema“, prekoreo se. „Toliko gledaš u zvezde da se sapličeš o sopstvene strahove.“

Ponovo je oslušnuo obližnje šuškanje. Zvučalo je poput koraka, mada uz vetar, koji zviždi između rešetaka, i gromove, koji najavljuju oluju, mašta lako može da zamisli nečije prisustvo. Osećajući se nelagodno, stari predavač astronomije ponovo se udubio u napola završen posao. Šćućuren u rizu, posmatrao je gomilu prašnjavih papira koja se ispred njega uzdizala na stolu; silio se da radi, a trebalo bi da odmara.

Bilo je toliko hladno da su naborani prsti fra Bartolomea ličili na kandže, pa mu je teško padalo da okreće pergamente i papire na kojima je radio. Bavio se njima nešto više od jedne nedelje. Kada mu je rektor Maldonado pre deset dana naredio da dođe do njega, zamolio ga je za diskreciju.

„Fra Bartolome“, rekao mu je tada, „kralj don Fernando traži od mene da ponovo otvorimo škrinju majstora Kristifora Kolumba. Želi da proučimo mape koje je izneo pred savetom uoči polaska ka Istočnoj Indiji, one iste koje su garantovale tačnost

---

* *U početku beše...* – početak Jevanđelja po Jovanu. (Prim. lekt.)

njegovog otkrića i očekivanja. Uznemiravaju ga prilike u Indijama, naročito nakon smrti njegove supruge, kraljice donja Izabele.“

„Ne vidim razlog“, progundao je fratar. „Znate da su Kastilja i Portugalija sklopili pakt o podeli teritorija zapadno od Okeanskog mora* dve godine nakon što je admiral Kolumbo pristao na Espanjolu.“

„Kolumbo je spremio još mnoge proračune koji su ostali tajni. Od 1492. godine, njegova škrinja je zapečaćena po kraljevoj naredbi. Proučite na tim mapama moguću putanju za novu ekspediciju. Ali dobro čuvajte tajnu. Ako Portugalci saznaju da raspoložemo tim prednostima...“

„To bi moglo da nas uvede u rat s Portugalijom“, prekinuo ga je fra Bartolome. *Istina o majstoru Kolumbu nikada neće izaći na videlo, što ne znači da nam je nepoznata: bio je pravi oportunist, pomislio je u sebi predavač astronomije.*

Deset dana nakon tog tajnog razgovora, fra Bartolome je u gluvo doba noći mrmljao te iste reči, kao da se umesto svetlosti stidljivih sveća obraća rektoru Maldonadu. Ali bio je sâm, u društvu starih papira, osvetljen titravim, tankim plamenovima, koji su poigravali pod njegovim dahom.

Ponovo je bacio pogled na izveštaj o putovanjima Alfonsa Sančeza de Uelve, Kolumbovu izjavu i beleške, kao i pismo potpisano njegovim čudnim anagramom – *Christo Ferens*, pisar. Portugalski grb ga je neprestano podsećao da taj pergament pripada Luзитancima, a ne Kastilji, i da ne bi trebalo da se nalazi u njegovim rukama, već u Lisabonu. Međutim, bilo je kasno za takva prenemaganja, a on, prosti salamantinski fratar, ne bi trebalo da preispituje državne poslove, tako da je nastavio poveren mu zadatak, pričajući naglas sâm sa sobom kako bi imao bar neko društvo.

„Jedan spis na arapskom, drugi na latinskom, ruža vetrova koju je ucrtao Kreskes. Ovde su Kanarska ostrva, Rt Bohador, portugalske maršrute, Kitaj... Zmajev rep?“, začudio se.

Predavač astronomije nije žurio. Vid ga je u njegovim godinama izdavao, a uslovi proučavanja, daleko od toga da su bili idealni, samo su mu dodatno otežavali. Znao je da nedostaju tablice

---

* Atlantski okean. (Prim. lekt.)

Kolumbova škrinja

bez kojih ne može da upotpuni kartu celog sveta; predali su mu samo dve, naslikane na pergamentu koji je držao u rukama.

„Toliko tajnovitosti, toliko tajanstvenosti... Prokleti Rodrigo Maldonado, zašto mi ne dopustiš da vidim sve kako bih mogao nešto da uradim? Ali ne, svemoćni gospodar Univerziteta u Salamanki nema poverenja u jednog starog profesora, pa mu svakog dana udeli po mrvicu iz starog kovčega“, negodovao je dok je okretao mapu tamo-amo, mučeći se da protumači natpise.

Krajičkom oka odmerio je zaključanu škrinju pored sebe, onu koju je rektor ljubomorno čuvao i nikada nije ostavljao otključanu.

„U redu, ne moraš da mi otvoriš Pandorinu kutiju da bih znao da je preda mnom pravo blago. Ko god da je sačinio ovu krasotu, poznavao je Horezmijeva dela i radove Henrika Martela, a u rukama je držao i izgubljeni Kreskesov atlas, možda primerak koji u tajnosti ima portugalska kruna. Kolumbo, Kolumbo, od koga si ukrao tu dragocenost?“

Od tolike usamljenosti, fra Bartolome se navikao na duga samopreispitivanja. Izlagao je argumente, iznosio suprotan stav, branio prethodni i završavao prihvatajući da je, na jedan ili drugi način, uvek u pravu. Ali ova imena i ova mapa ne bi trebalo da postoje. Na drugom kraju Mračnog mora, s leve strane prikaza Portugalije i Kastilje, počinjao je Okean, kao i ostrva koja je Kolumbo otkrio na svojim putovanjima. Južno od njih, na kraju mape, nalazile su se konture nepoznatog kopna s legendom na portugalskom: *Zmajev rep*.

„Kako je sve precizno iscrtao. Slava pripada onom ko je prvi obišao ove obale, a ne tebi, Đenovljanine. Kad bi mi samo dopustili da saznam tvoje ime, prijatelju. Da ga nisi možda pribeležio na pismima i svicima koji su tamo zaključani?“ Gundajući, pokazao je rukom na škrinju.

Nalet vetra otvorio je vrata prostorije. Sveće su se pogasila pa je nastupila potpuna tama. Sâm u sakristiji kapele Viših škola, starac ustade sa stolice. Oprezno je opipavao ivice stola, sve dok mu nije pronašao kraj, pa je, oslonjen na njega, pokušao da u obližnjem ormaru nađe voštanicu i nešto čime bi upalio fitilj. Nebesa neočekivano odgovoriše na njegove molbe i jedna sveća se upali pred njim.

Margarita Tores

„Recite mi, vaša prečasnosti, fra Bartolome, vi koji ste profesor astronomije i poznavalac raznih veština“, obratio mu se neki muški glas. „Izgleda da se ne usuđujete da prihvatite da su majstor Kolumbo i ljudi pre njega dobro poznavali te teritorije? Zar niste primetili da Fernando od Aragona čezne da onde zarije zube? Mislim da vam rektor duguje mnoge odgovore.“

Kada je prepoznao kolegu sa univerziteta, naježila mu se kosa na glavi. Isprepadan, ustuknuo je nekoliko koraka.

„Ko vam je dozvolio da uđete?“, zahtevao je da zna.

„Onaj isti koji bi trebalo vas da štiti“, odgovorio je iz senke prilazeći mu. „Uz dobru vreću s novcem i odgovarajuće ime, čak i dobri stražari ponekad tonu u san.“

„Šta hoćete? Koliko dugo ste ovde?“

Čovek je ćutke osvetlio sto i njegov sadržaj, obuhvativši sve jednim pokretom. Potom je dopustio da mu svetlost blago osvetli lice grubih crta.

„Dovoljno da čujem vaša razmišljanja, fra Bartolome, i da, zahvaljujući vašoj prečasnosti, spoznam važnost ove mape i škrinje iz koje ste je izvadili. Iskreno, mislio sam da vas Rodrigo Maldonado mnogo više uvažava i da će u vaše ruke staviti sve blago koje tako ljubomorno čuva. Izgleda da sam pogrešio. Biće da ova tema zahteva više vremena za odgonetanje.“

„Na šta mislite?“

„Vi kao ne shvatate? A smatrate sebe predavačem?“, ironično se nasmejao.

Uljez je stavio sveću pored pergamenta i ustremio se da ga pokupi zajedno sa okolnim papirima, gurajući stopalom škrinju.

„Stoj! Neću to dozvoliti!“, hrabro je povikao fratar preprečivši mu put ka vratima.

„To sam i očekivao, oče.“

Poslednje što je stari predavač video bio je odsjaj oštrice koja ga je nemilosrdno preklala. U svetoj sakristiji, lopov je mirno očistio oružje i vratio ga u korice. Potom je pažljivo presavio mapu i ostatak ratnog plena, pa je dunuo u sveću. Škrinja nije bila previše teška, tako da ju je uzeo u naručje. Do detalja je poznavao put ka unutrašnjem dvorištu Viših škola; godinama ga je svaki dan tuda prolazio. U tami se sapleo o telo žrtve pa je morao da se pridrži za njega kako ne bi potpuno pao

Kolumbova škrinja

na pod i ošteti dragoceno blago koje je nosio. Pošto mu se desna ruka natopila krvlju, prokleo je svoju trapavost. Nekoliko puta ju je otresao, zgađen neprijatnim osećajem. Potom se, vođen đavoljom kičicom, opet nadvio nad pokojnikom, nakvasio prste o njegov vrat, na spoljašnjem zidu sakristije nacrtao simbol pobeđe, a onda nestao u oluji.

2

Glava ili pismo?

Jahač se hiljadu puta zakleo da neće nijednom zastati, ali ta čvrsta namera rasprsla se u paramparčad kada se pokraj potoka Mozarbez konj naglo zaustavio, zateturavši se i posrnuvši od potpune iscrpljenosti. Jahač je uz veliki napor ostao u sedlu; kao da im je neka tamna senka potpuno isisala snagu. Tu i u tom trenutku, putovanje se završilo. Barem dok se ne odmori. Psujući, sjahao je u jednom skoku, dohvatio konja za uzdu i prošetao malo kako bi razmrdao noge ukočene od neprekidnog trenja o sedlo, dodavši i nekoliko udaraca po butinama.

„Pij na miru, neću te više goniti“, promrmljao je pustivši konja.

Dok je konj gasio žeđ i vraćao dah, jahač se stropoštao pored njega. Nije mu smetala ni tvrdoća rečnog šljunka koji mu se zario u leđa, ni vlažnost zemlje natopljene laganom kišom koja je, sudeći po masivnim sivim oblacima na nebu, pretila da se pretvori u pljusak. Bilo mu je potrebno da predahne, da se odmori po svaku cenu, koliko god vremena da mu je potrebno; možda i čitavu noć, a možda i preostale dane života, makar morao da ubije zbog malo predaha. Šta bi još mogao da izgubi kad mu više ništa nije ostalo otkako je krenuo?

Zatvorio je oči. Potekla su sećanja na ona tri prokleta dana u kojima su mu jedina hrana bili nemir, užurbanost, strepnja da će ga neko pronaći tokom noći, ili dok se odmara u nekoj krčmi u bilo kojem od mesta kroz koja je prošao, sa strahom kao jedinim saputnikom.

Nikada nije bio hrabar, a nikako nije ni mogao biti na drumovima koji su samo pretnja za nekoga ko još nije napunio sedamnaest godina i nikada pre nije putovao bez pratnje. Kraj ognjišta je čuo

Kolumbova škrinja

na hiljade priča o razbojnicima koji kolju neoprezne žrtve samo da bi im ukrali nekoliko novčića, o muškarcima i ženama bez srca, koji su spremni da iščupaju salo iz dece da bi ga prodali vidarima – trgovali su očajem bogatih bolesnika, koji su bili voljni da za još nekoliko sati života plate da se oduzme još jedan. Bez saputnika je bio dobar plen za bilo kog lešinara. Putovao je u žurbi, noseći samo smotuljak, koji jedva da je nagoveštavao neki imetak, i jednu vrlo krhku odlučnost, lomnu kao i njegovo mršavo i koščato telo.

Kiša je sve jače padala. Isprva je milovala, a potom kao da su se nebesa otvorila. Životinja ga je kopitima snažno udarala u čizme, podsećajući ga da je ostao još samo deo puta, tek nešto više od dve milje, i da će onda moći da se otarasi sve poganštine koju je nakupio na svojim jadnim plećima. Otvorio je bisage koje su visile sa sedla. U njima su plivali ostaci hleba i sira koje je gutao tokom bekstva. Čeprkao je po njima dok nije našao malu kesu, a unutar nje stari novčić iz mavarskog doba, koji mu je otac poklonio još kada je jedva bio viši od tri stope. Premećući ga među prstima, popeo se na konja.

„Biraj – glava ili pismo!“, bacio je uvis okruglu bronzanu kovanicu i zadržao dah.

Dve milje i ponovo će biti slobodan. Još dve milje. Dok je pogledom pratio njen let, izabrao je glavu. Novčić mu je ispao na zemlju, između vlažnih travki. Ništa. Jedini odgovor bio je da će budućnost tek biti ispisana, puna slobode i opasnosti. Nasmejao se večeri, kiši, Bogu, svojim utvarama i nogom šutnuo novčić koji je svoje dane završio potonuvši u potok. Ponovo je uzjahao konja i mamuzama ga oštro podbo ka Salamanki.

„Onda ću ja da odlučim: ako želiš da mi oduzmeš život, potraži me, đavole“, pljunuo je sebi iza leđa.

3

Dobro utočište za lošeg hodočasnika

99 **P**rokletniče! Ako ne začepiš gubicu i ne prestaneš da nas mučiš svojim žalopojkama, moja gospodarica će narediti da te istuku motkama“, zapištala je stara sluškinja kroz okno na masivnim vratima. „Kako te nije sram da u ove sate uzne-miravaš pošten svet! Gubi se odavde, prosjače jedan!“

„U ime milosrđa, pomozite mi!“ ponovo ih je, vičući, preklinjao sve slabiji glas, kao da mu ponestaje snage.

Luisa de Medrano je zapušila uši. Ako to smetalo, koje navaljuje na njena vrata još od ponoći, nastavi da iskušava sreću, na kraju će ispuniti pretnju glavne sluškinje i zaista batinama s praga oterati prosjaka koji se drznuo da narušava mir ugledne porodice. Gledala je skrivena iza prozora. Po izgledu, činilo se da je siromah iskočio iz propovedi oca Garsije: mršav, moker do gole kože, u iznošenim čizmama, sa šeširom čiji je obod odoleo kiši, s mačem za pojasom koji se klima na svaki pokret, a nezainteresovana raga ravnodušno čeka s njegove desne strane.

Osetila je sažaljenje prema toj jadnoj životinji. Te hladne januarske noći, ispunjene munjama i gromovima kao retko koja, čak su i životinje potražile sigurno sklonište i hranu. U to vreme nikako nije bilo preporučljivo otvarati vrata nepoznatima: dva mrtva studenta u poslednjoj kavzi zbog izbora na katedri, sluge koje su izvukle deblji kraj jer su tražile đavola i pokrale svoje gazde, a da se i ne priseća pijanih bitanga i siledžija, koji noćnim izmetom vole da opogane otvorena predvorja i ulične klupe, a mamurluk obično prebrode u zatvorskoj ćeliji. Ne. Pre nego što

Kolumbova škrinja

mu dopusti da uđe, mora da mu vidi lice; prosjaku, naravno, jer od konja nimalo nije zazirala. Luisa je od sluge zatražila da joj donese nešto čvrsto, ali ne ubistveno, što bi mogla da baci s visine na uzročnika njene nesаницe. Kada je dobila kamen, otvorila je prozor, nanišaniła mršavka i hitnula ga s takvom preciznošću da se prosjaku iz grla oteo jauk koji je zazvučao baš kao ženski, a onda, dok je podizao glavu da bi je gnevno pogledao, usledile su prilično sočne psovke.

Niz leđa ju je podišla ledena jeza. To prijatno lice činilo joj se poznato. Ko li je to? Gde ga je ranije videla? Potrčala je ka stepeništu, otela iz služavkinih ruku sveću i naredila da se otvore ulazna vrata. Uokvirena polukružnim lukom, poput lika iz grčke tragedije, stajala je devojka ponosno se prseći, premda je bila i pomalo modra, mokra do gole kože i izduženog, umornog lica. Bacila se u naručje Luisi bez ikakvog ustručavanja, potpuno je skvasivši.

„Ja sam tvoja rođaka, Isabel de Vargas“, zajecala je pribijajući promrzlo telo uz ukrućenu domaćicu.

Nezaštićenost njene rođake nije ostavljala mesta za nedoumice: otvorila joj je vrata svoje kuće i svog srca; bez kritika zbog njenog neurednog izgleda i neprijatnog vonja, bez ispitivanja koji su razlozi toj neočekivanoj pojavi u Salamanki. Bio je dovoljan jedan Isabelin pogled da bi shvatila da je samo veoma ozbiljan razlog mogao da je otrgne od majčinih grudi i navede na avanturu kao što je putovanje od Atlobara dovede, u vreme vrlo opasno za jednu damu, duž puta prepunog propalica, lažnih hodočasnika, lopova i krčmara spremnih da zarade nekoliko maravedija nauštrb časti svojih gostiju; nikakve razlike nije bilo između nabrojanih. Luisine misli galopirale su tako brzo da ju je, ne razmenivši ni reč s njom, odmah pozvala da uđe i skloni se sa oluje, kao da je do tada nije poprilično dugo ostavila da se kiseli na njoj. Ušavši u hodnik, poljubila ju je pa se malo odmakla od njenog uzdrhtalog tela.

„Mala Isabel, sirotice moja!“ Nežno ju je pomilovala po licu. „Prošlo je više od deset godina otkako smo se poslednji put videle. Sećaš li se?“

Isabel je klimnula glavom. Njena majka, Beatriz de Medrano, dovela ju je u Salamanku kao devojčicu kako bi upoznala rodbinu. Medranovi su pripadali veoma uglednom staležu u gradu

– Univerzitet u Salamanki ne nosi zalud ime istaknutog akademika, Luisinog oca, kao i njeno ime, a baš te godine bilo joj je odobreno da drži časove retorike, i to da zameni baš velikog don Antonija de Nebrihu.

Čuveni profesor primio je mladu gospođicu Medrano za učenicu delom iz naklonosti ka njenom ocu, ali pre svega zato što ga je privukao njen ogroman talenat za sve umetnosti. Oboje su delili isti san – da varvarstvo, koje je zavlдалo Španijom, iskorene pomoću novih ideja o obnovi i preporodu, koje je stari učenjak otkrio na Univerzitetu u Bolonji. One su kap po kap napajale Luisu zahvaljujući njegovim podučavanjima i predavanjima italijanskih učitelja koje je Nebriha privukao u Tormes. Te ideje su ubrzo širom Evrope postale poznate pod imenom *humanizam*. Bili su to novi evropski modeli mišljenja, kojima su želeli da zauzduju Španiju u nastajanju – zemlju koja je strahovala od novina i zazirala od napretka, ćerku osmовеkovnog rata s Mavrima, koja se rodila već zadojena mračnim pogledom na svet.

Profesor se obratio kraljici donja Izabeli i predočio joj potrebu da se gramatikom i dobrim rečnikom utvrdi jezik, tako da bude *saputnik carstva* koje se uzdiglo iz pepela Granade i poduhvata admirala Kolumba u Indijama. Gospodarica Kastilje prihvatila je njegove predloge, odlučno podržala uglednog profesora, podstakla obrazovanje u Salamanki i poduprla Nebrihin položaj na univerzitetu, prvom u njenom kraljevstvu po starosti i važnosti. A on je postao najvredniji dragulj u kruni te žene osetljivih očiju, zaljubljenice u kulturu i uvek gladne znanja, koju je usud burne politike bacio na greben kastiljanskog prestola.

Izabela je bila mnogo više od kraljice, kao što je Elio Antonio de Nebriha bio mnogo više od običnog profesora retorike, i mnogo više od običnog zaljubljenika u jezik svojih predaka. Kao suverena vladarka, na svojim plećima nosila je teret zamršenih odnosa zemalja i neotesanih velikaša, naviknutih da odlučuju o životu, smrti i posedima pokretom ruke ili s nekoliko kratkih reči, nalik onima koje je stalno morala da sluša od nadbiskupa Karilja dok je bio živ: „Ja sam donja Izabelu odvojio od pređe, ja ću je i vratiti za preslicu.“

Možda baš zbog prikriivenog prezira prema njemu, vladarka je život posvetila obrazovanju žena i jaćanju Univerziteta u

Kolumbova škrinja

Salamanki, kako bi što većem broju ljudi otvorila put ka lestvicama moći u službi krune. Veliki pravnici, teolozi i učitelji, pokleknom iz manje pretencioznih i arogantnih porodica, od onih koje nisu bile u položaju da dovode u pitanje njenu sposobnost da vlada, potekli su upravo iz Univerziteta u Salamanki. Pred kraljicu su mogli da stanu samo oni koji su se isticali poštenjem, obrazovanjem, odanošću i mudrošću, vrednostima daleko superiornijim od rodoslova ili broja zaklanih neprijatelja. Donja Izabela želela je da svojom reformom postigne da svaki muškarac ili žena po zaslugi zauzmu mesto koje najviše odgovara njihovim sposobnostima, bilo na dvoru, bilo na univerzitetu.

Zbog svega ovoga, kada je Nebriha u okolini Granade stao pred gospodaricu Kastilje, brzo su uspostavili tajni dogovor, bez protokolarnih pergamenata, pečata ili potpisa: predavač će uživati svu njenu podršku, Salamanka će postati centar reforme, a on neće oklevati da istakne zasluge nadarenih žena koje je plemstvo i sveštenstvo želelo da vrati na vreteno i pređu, kao u njenom slučaju.

Don Antonio je prvo otkrio Beatriz Galindo, kojoj su nadenuli nadimak Latinka. Ona je postala učiteljica ćerki don Fernanda i donja Izabele. Potom je došla veoma mlada Luisa de Medrano, nežna golubica koju je oblikovao u novu Atinu po svojoj slici i prilici. Kada ga je monarh od Aragona proglasio kraljevskim hroničarem, mesecima unapred odabrao je Luisu da zauzme njegovo mesto. Bila je to velika čast, ali Luisa je morala da pokaže da su njene sposobnosti daleko iznad sposobnosti muškaraca koji su takođe želeli taj položaj. Ništa nije moglo da spreči stalno preispitivanje mediokriteta, zavidnih pred uspehom jedne obične, proste devojkice. No, kao što Eshil podseća – kome niko ne zavidi, taj nije ni srećan.*

Sreća je uistinu tek malobrojnim nadohvat ruke, a Isabel de Vargas se nije mogla svrstati u njih. Videvši gorčinu na njenom licu, Luisa joj pruži desnu ruku, a njena rođaka je sa zahvalnošću zgrabi jer to beše prvi znak naklonosti koji je primila nakon mnogo dana. Isabel je udahnila i pogledom prešla po unutrašnjosti doma u kojem se obrela. Posle toliko godina, stara palata

---

* Parafraza 339. stiha iz prvog dela Eshilove *Orestije* u prevodu Miloša Đurića. U orig. glasi: *Taj nije srećan kome se ne zavidi.* (Prim. lekt.)

Medranovih činila joj se samo donekle poznata: fasada od tesanika i osam prozora s rešetkama i grbom osrednjih dimenzija, koji je ponosito prikazivao obeležje njene plemićke loze. Čim je ušla u atrijum, dvojica slugu su se najpre postarala da zbrinu konja, a potom i njegovu gospodaricu.

Na njeno iznenađenje, jedna prostorija joj se činila poznata. U njenom sećanju je to bila kućerina ogromnih dimenzija, međutim, skromna zgrada u kojoj se našla jedva da je dozvoljavala da se nesmetano kreće minijaturnim dvorištem. U dnu atrijuma otvaralo se još jedno dvorište, gde su se nalazile štale, peć, vinski podrum i sobe za slugu. S desne i leve strane kuhinja i plemićke odaje; na drugom spratu spavaće sobe. Sećanje je prevrtljiva i lažljiva starica, podsetila se devojka dok je išla za svojom rođakom.

Luisa je naredila da se pripremi ono neophodno kako bi se Isabel malo upristojila: korito s vrućom vodom, nekoliko tkanina da se obriše, čista odežda, jedna prazna prostorija. Kada se smestila, gospodarica kuće zatražila je da im posluže bokal vina s medom, kako bi gošća, dok se kupa, okrepila telo i duh. Isabel je skinula zubun, potom košulju, zatim čizme i čakšire, na kraju i haljine koje su joj skrivale intimne delove i tkanine kojima je zategla grudi. Ne uzrujavajući se zbog svoje obnaženosti, polako je ušla u korito, lagano uranjajući u vodu, sve dok joj nije došla do brade. Zatvorila je oči i prihvatila piće.

U društvu, blizu kamina koji je zagrevao glavnu salu palate, toplota je Isabeli vratila život i izgubljenu nadu pa je počela da priča o nedaćama koje je doživela prethodne nedelje. Nejasne misli pomešale su joj se u glavi, a još zbrkanije izlazile iz usta; toliko je bila umorna.

„Žao mi je zbog tvoje nesreće“, prekinula ju je Luisa, „ali, reci mi, šta te je dovelo kod mene.“

Posramljena, devojka je pognula glavu.

„Iz tvog ćutanja zaključujem da tvoj otac, don Pedro, ne zna ništa o ovoj poseti, je li tako?“

„Kad bi me našao, ubio bi me. Još gore, naterao bi me da se udam za nekog prostaka.“

„Mislim da mi duguješ detaljnije objašnjenje“, promrmljala je Luisa, zainteresovana za priču koju je naslutila.